

Boží stvoření

(Pomůcka do náboženství a ke katechezi – powerpointová prezentace a náměty na aktivity)

Jak se můžeme zapojit do ochrany stvoření? Jaký je postoj církve k ekologii? Jaký si tvoříme žebříček hodnot? Kde se berou společenské krize? ...

Tato pomůcka reaguje na aktuální výzvu k ochraně veškerého stvoření a na výzvu papeže Františka ke konverzi některých našich dosavadních postojů.

V roce 2015 vyšla encyklika papeže Františka *Laudato si'* (LS), ve které píše, že před sebou máme novou a velkou kulturní, duchovní a výchovnou výzvu v podobě zrodu nových postojů, přesvědčení a životních stylů.

Kromě rodiny, školy a sdělovacích prostředků je výchovným prostředkem také katecheze (LS 213). Právě církvi náleží snaha o formaci svědomí, výchově ke střídmosti, spoluzodpovědnosti za svět i bližní. Každému křesťanovi má být blízké pečlivé zacházení se životním prostředím a určitá ekologická citlivost. Vzdělání a výchova k úctě vůči životu a přírodě je dost možná oním klíčem, který může v dlouhodobějším horizontu proměnit naše smýšlení, hodnotové orientace a v konečném důsledku i jednání. Model myšlení totiž reálně ovlivňuje jednání. (LS 215)

Podle papeže Františka (LS 210) má ekologická výchova usilovat o obnovu rovnováhy na těchto čtyřech úrovních:

- obnova vnitřní rovnováhy (sám se sebou)
- obnova solidarity s druhými
- obnova rovnováhy se všemi živými bytostmi
- obnova na duchovní úrovni (s Bohem)

Tyto roviny spolu samozřejmě těsně souvisejí a vzájemně se ovlivňují. Krize v jedné oblasti obvykle zasáhne i do druhé.

Struktura pomůcky

- 1) powerpointová prezentace s výkladem (doporučeno pro 2. stupeň a vyšší), texty je nutno uzpůsobit věku posluchačů a časovým možnostem;
- 2) návrhy vnitřních i vnějších aktivit k tématu Boží stvoření (využitelné pro rodiny, na tábor, na výlet, do náboženství, pro různé věkové kategorie)

Pozn.: Tučně jsou v textu vyznačeny otázky (návrhy) k přemýšlení.

Podklady k powerpointové prezentaci

Bůh viděl, že všechno, co stvořil je dobré (srov. Gn 1). I my jsme součástí tohoto stvoření. Pojďme se podívat, jak můžeme svět a život ochraňovat a jak v něm hledat Boží stopy a Boží přítomnost.

Dokážeme si uvědomit, že Bůh je náš společný Otec a my jsme tak bratři a sestry? Z toho plyne i to, že za sebe máme zodpovědnost, vzájemně se potřebujeme, a pokud je někdo slabší, je třeba mu pomáhat. **Proč je život ve společenství obrovský dar?**

Od Boha pochází celý svět. Bůh ho dal člověku, aby s ním dobře hospodařil, proto chránit Boží dílo je povoláním každého člověka. Můžeme říct, že to je součástí jeho životního stylu. **Co to je životní styl? A liší se nějak životní styl křesťana?**

Příroda je dar pro člověka. **Co nám příroda dává?** (Např. kyslík, vodu, obživu, nerostné bohatství, ale i prostor k odpočinku, úžasu.)

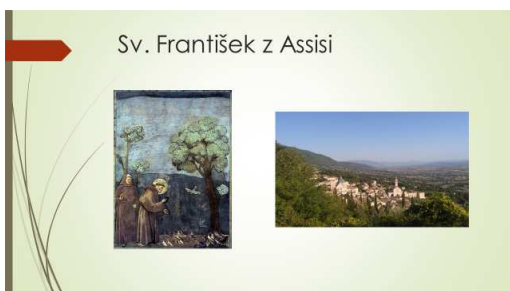
„Příroda je nám dána také k obdivu a kontemplaci. Udělejte si na ni čas! Nešetřete jí!“ (sv. Jan Pavel II.)

Přírodu k životu nezbytně potřebujeme. Svým způsobem k ní i patříme. Okolní svět tak nejsou pouze „kulisy“, „dekorace“ k našemu životu.

Vlevo na prezentaci kresba kláštera a vodní mlýn. Vpravo vyobrazen sv. Benedikt a pohled na klášter Monte Cassino.

Kláštery byly nejen významnými duchovními středisky, ale staly se také centry vzdělanosti, kultury i hospodaření. Nejstarším západním mnišským řádem byli benediktini. Heslo jejich zakladatele sv. Benedikta (poč. 6. st.) znělo: modli se a pracuj (Ora et labora). Šlo tedy o to nastolit rovnováhu mezi prací a modlitbou. Často také řeholníci kladli důraz na skromnost života a pracovitost. Reformou (úpravou) benediktinského řádu vznikli ve 12. století cisterciáci. Jejich zakladatelem je sv. Bernard. Je známo, že cisterciáci zakládali své kláštery na odlehlých místech blízko vodních toků, uměli velmi dobře využívat vodní energii, stavěli např. vodní mlýny. Mimo to ale také kultivovali krajinu, vysoušeli bažiny a zúrodňovali zem, aby byla dobrým zdrojem obživy. Používali nejmodernější způsoby obdělávání půdy a tyto poznatky šířili do celé Evropy, učili lidi účinně obdělávat půdu a využívat přírodních zdrojů.

O sv. Františku existuje spousta krásných legend a příběhů, např. o tom jak vyprávěl ptákům o Bohu nebo o zkrocení vlka z Gubbia (v příloze).

Jiný světec – František z Assisi – se zapsal do dějin nejen pro lásku a úctu k Bohu, ale i k lidem, přírodě a veškerému stvoření. Stal se dokonce patronem ekologů. Doporučuje nám, abychom přírodu rozpoznali jako nádhernou knihu, skrze kterou k nám promlouvá Bůh a sděluje nám něco ze své krásy a dobroty. Také žalmista zpívá: „Nebesa vypravují o Boží slávě a dílo jeho rukou zvěstuje obloha.“ (Žl 19,2). Ve stvoření se odráží Boží krása, dokonalost a kreativita. Bůh je ale ještě mnohem víc.

Jaká je příroda? Jakými slovy ji můžeme popsat? (např. barevná, divoká, pestrá, krásná, uklidňující, promyšlená, překvapující)

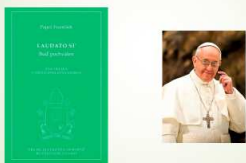
Druhá tvář země

Ne vždy jsme se ale chovali ke stvoření dobře a nerespektovali jsme řád, který Bůh do světa vložil. Důsledkem je nejen zničené životní prostředí, ale také lidské utrpení. Vztah k sobě, k druhým lidem, ke stvoření i k Bohu spolu velmi úzce souvisí. Konkrétním případem může být růst spotřeby (konzumu): Čím více se vyprazdňuje srdce člověka, tím více potřebuje vlastnit, konzumovat, aby se tato prázdnota nezdála tak veliká (papež František). Jinde vznikají zase různé ozbrojené konflikty, které souvisejí s vyčerpáním surovin a obecně s nedostatkem. Na špatné hospodaření nebo třeba nepřiměřenou těžbu doplácí často nejvíce chudí a bezmocní lidé. Ti jsou totiž nejvíce zranitelní. Bezbrhé panování člověka nad přírodou s sebou také přináší špatné chování ke zvířatům, nedobré podmínky v některých velkochovech, drsné pokusy v kosmetickém průmyslu atp.

Jak se dá porozumět slovům Benedikta XVI.: „Jestliže se ve světě rozrůstají pouště vnější, je to proto, že narostly pouště vnitřní.“?

Laudato sí – encyklika o péči o společný domov

Víte, co je to encyklika a kdo ji vydává?

Encyklika je důležitý papežský dokument pojednávající o určitém tématu. Encyklika papeže Františka nazvaná Laudato sí (Buď pochválen) pojednává o Božím stvoření a o ochraně všeho živého. Byla vydána v roce 2015 a reaguje na současný stav planety. Zajímavá je i tím, že se obrací úplně ke všem lidem země, ne jen ke křesťanům. Mluví totiž o péči o společný domov, který patří nám všem, a na jeho ochraně se musíme podílet všichni.

Kdybyste měli za úkol sepsat takový dokument o ochraně Božího stvoření, co byste tam chtěli zmínit? Co by tam nemělo chybět?

V encyklice se hovoří např. o proměně životního stylu, zodpovědnosti za svět (jaký svět chceme zanechat dalším generacím?), ochraně a úctě ke každé lidské bytosti, protože není možné chránit pouze přírodu, ale zapomínat přitom na člověka, propojují se tak ekologická a sociální témata (témata týkající se životního prostředí a společnosti).

A co (z)může každý z nás?

Co může dělat každý z nás pro ochranu stvoření?

(Možná některé návrhy padly u předchozí otázky. Lze je doplnit, příp. zapsat na tabuli.)

Např. šetrnost, střídmost, radovat se z mála, děkovat za možnosti, které nám život nabízí, nepodporovat kulturu „použij a vyhod“, recyklovat, neplýtvat jídlem, omezit jednorázové nádoby, obaly, mít v úctě lidská práva... Všude, i ve vztazích k okolnímu světu, se mají projevovat důsledky vztahu s Bohem.

Chvalozpěv stvoření

Na závěr modlitba sv. Františka z Assisi

(existují různé varianty, text níže)

Ke konci života byl sv. František nemocný a oslepl. Z tohoto období pochází i jeho Píseň bratra Slunce. František vybízel všechno stvoření ke chvále Boha. (I název zmíněné encykliky *Laudato sí* pochází z tohoto chvalozpěvu – Buď pochválen.)

Chvalozpěv stvoření (sv. František z Assisi)

Nejvyšší, všemocný, dobrý Pane,
tobě buď chvála, sláva, čest a všechno dobrořečení.
Patří tobě jedinému, Nejvyšší,
a žádný člověk není hoden vyslovit tvé jméno.

Ať tě chválí, můj Pane, všechno, co jsi stvořil,
zvláště pak bratr slunce,
neboť on je den a dává nám světlo,
je krásný a září velkým leskem,
vždyť je, Nejvyšší, tvým obrazem.

Ať tě chválí, můj Pane, sestra luna a hvězdy,
stvořils je na nebi jasné, vzácné a pěkné.

Ať tě chválí, můj Pane, bratr vítr
a vzduch i oblaka, jasná obloha i každé počasí,
kterým živíš své tvory.

Ať tě chválí, můj Pane, sestra voda,
která je velmi užitečná, pokorná, vzácná a čistá.

Ať tě chválí, můj Pane, bratr oheň,
kterým osvětluješ noc
a on je pěkný, příjemný, mocný a silný.

Ať tě chválí, můj Pane, naše sestra matka země,
která nás živí a slouží nám,
a rodí rozličné plody s pestrými květy a trávou.

Ať tě chválí, můj Pane, ti,
kdo odpouští pro tvou lásku
a snáší nemoci a soužení.
Blažení ti, kdo je nesou v pokoji,
neboť ty, Nejvyšší, dáš jim korunu.

Ať tě chválí, můj Pane, naše sestra smrt těla,
žádný živý člověk jí nemůže uniknout.
Běda těm, kdo zemřou v smrtelných hříších.
Blaze těm, které naleznou spojeny s tvou nejsvětější
vůlí, neboť druhá smrt jim neublíží.

Chvalte mého Pána, dobrořečte a děkujte mu,
a služte mu s velikou pokorou.

*Pozn.: Dají se najít (i na internetu) různé písničky,
které jsou variacemi k tomuto chvalozpěvu. Např.:*

<https://zpevnik.proscholy.cz/pisen/56/pisen-sv-frantiska-bud-veleben>

<https://zpevnik.proscholy.cz/pisen/1005/laudato-sii>

Vlk z Gubbia

(podle legendy *Kvítky z konce 13. století*)

V Itálii, v okolí města Gubbio, se objevil převeliký a divoký vlk, který požíral nejen zvířata, ale i lidi, takže všichni měšťané se ho velice obávali a ze strachu už ani neopouštěli město. Svatý František měl s těmito lidmi soucit a rozhodl se vyjít ven na onoho vlka, ač ho měšťané od toho velmi odrazovali. Všechnu svou důvěru vkládal do Boha a ubíral se k tomu místu, kde byl vlk. Najednou vyjde vlk proti svatému Františkovi s otevřenou tlamou. Když se k němu přibližoval, učinil svatý František nad ním znamení kříže, zavolal ho k sobě a říkal: „Pojď sem, bratře vlku. Jménem Kristovým ti poroučím, abys nečinil zlé ani mně, ani nikomu jinému.“ Podivná věc: jakmile svatý František učinil kříž, hrozný vlk zavřel tlamu a přestal běžet. Na daný rozkaz přišel krotce jako beránek a uleh si svatému Františku k nohám. Svatý František řekl: „Když tedy se ti, bratře vlku, líbí uzavřít a dodržovat tento pokoj, slibuji ti, že se postarám, aby ti od lidí tohoto města byla trvale, co živ budeš, dávána výživa, takže už nebudeš mít hlad, neboť vím dobře, že všechno to zlé jsi udělal z hladu. Ale chci, bratře vlku, abys mi slíbil, že nikdy nebudeš škodit žádnému člověku ani žádnému zvířeti. Slibuješ mi to?“ A vlk ukláněním hlavy dal zřejmé znamení, že slibuje. A potom žil vlk s lidmi v pokoji a nikomu neškodil a lidé ho měli rádi.

Návrhy aktivit k tématu Boží stvoření (pro rodiny, do náboženství, na tábor nebo výlet...)

na ven:

- Všimáte si, jak je příroda pestrá? Zkusme se na ni podívat trochu více z blízka. Kolik objevíme při procházce barev květů? Květy netrháme, můžeme je ale vyfotografovat nebo nakreslit. Najdeme bílou, červenou, modrou, růžovou, fialovou, oranžovou nebo třeba žlutou? A v jakých odstínech? Nezapomeňme Bohu poděkovat za takovou rozmanitost.
- Víte, co je cirrus, altokumulus nebo třeba nimbostratus? Nejsou to ani názvy vyhynulých dinosaurů, ani pohádkové postavy. Jsou to názvy mraků. Pozorujete rádi oblohu? Mraky nám svým tvarem připomínají různá zvířata, věci, situace. Zkusme vytvořit takový atlas mraků, nakreslit mraky a vymyslet pro ně název podle toho, co nám připomínají.
- Je ve vašem okolí nějaký přírodní park, chráněná krajinná oblast nebo dokonce národní park? Víte, čím se od sebe liší? Bývá zde obzvláště krásná příroda, vzácné druhy rostlin a zvířat a zásah člověka do krajiny je minimální. Proto i instrukce, jak se chovat v přírodě, bývají přísnější – samozřejmostí je nezanechávat žádné odpadky, ale člověk nemá na některých místech dokonce opouštět ani vyznačené cesty. Můžeme různě nachystat na zemi lano (příp. i nějaké překážky) a snažit se po něm jít, aniž bychom se dotkli země.
- Byli jste někdy na pikniku? Na piknik můžeme přispět surovinami, které jsme předtím vlastnoručně nasbírali a zpracovali (bylinkový čaj, ovocná šťáva, marmeláda,...). Můžeme si uvědomit, že příroda je zdrojem obživy. A aby byl tento zdroj zdravotně nezávadný, je třeba udržovat přírodu čistou.
- Příroda je ráj pro naše smysly – chuť, čich, zrak, sluch, hmat. Zkuste si udělat procházku a zapojit všechny tyto smysly, najdete i nějaké dobré lesní plody, které nejsou u rušných cest, a které byste mohli ochutnat? Jaké zvuky jste v přírodě rozeznali?
- Známe zvířátka v lese? Na kartičky natiskneme obrázky zvířat (např. liška, jezevec, medvěd, srnka, ježek, divoké prase, veverka, sova, káně, zajíc, myš) a rozmístíme je na určitém území. Úkolem dětí bude tyto kartičky hledat, a potom si o těchto zvířátkách povědět. Hra se dá hrát i v noci na louce s baterkou. (Může se hrát ve skupince.)

dovnitř:

- Už jste někdy pozorovali noční oblohu? Víte, že se dříve námořníci orientovali na moři také podle vesmírných těles, zvláště hvězdy Polárky? Poznáte souhvězdí na obloze? Víte, že tyto hvězdy spojuje pouze lidská představivost? Zkuste ze sirek poskládat nějaká souhvězdí (třeba podle předlohy). Pokud máte možnost, můžete se zajít podívat do planetária.
- Žalmy jsou plné veršů, které chválí Boží dílo, Boží velikost, nebo popisují (básnický), jak Bůh tvořil Zemi. Najdeme zde různé přírodní motivy a obrazy. Zkusme některé tyto verše vyhledat (např. Žl 8, 19, 24, 29, 33, 95, 104, 147, 148, 150).
- V přírodě najdeme množství materiálu pro tvoření. Vytvořme obrázky na motivy Ježíšova života s použitím přírodnin (např. křížová cesta, každá skupinka vytváří jedno zastavení, nebo různá podobenství).
- Při výletě toho můžeme spoustu zažít. Zkusme udělat seznam „zážitků“ na výlet, může se jednat o drobnosti, které nám pomohou více si všimnout přírody. Např. najít stopu zvířete, najít studánku, naučit se pojmenovat jednu novou rostlinu, spatřit světlušku, udělat společný táborák... Tato aktivita se dá dělat také ve skupinkách a vzájemně si seznam zážitků vyměnit. Lze vytvořit seznamy pro různá roční období.
- Kolik věcí doopravdy potřebujeme? Představte si, že letíte nad mořem balónem, ve kterém je drobná díra, a balón tak klesá, daleko nedoletíte. Naštěstí v dálce spatříte ostrov, i když opuštěný. Abyste se však na místo dopravili, musíte část nákladu odhodit. Co by to bylo? Co z věcí, které mám, mohu odhodit, a co důležitého si chci nebo musím ponechat?
- Úkoly z projektu náš společný domov

Další množství inspirace aktivit a her na <https://jdeteven.cz/cz/hry>; webové stránky inspirované encyklikou Laudato si': <https://www.laudatosi.cz/>; <https://www.zitlaudatosi.cz/index.php/zapojte-se/>